

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**  
**Навчально-науковий гуманітарний інститут**  
**Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

**О.В. Дробот**

**ДИФЕРЕНЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ**

***Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять та  
самостійної роботи***

*для здобувачів вищої освіти зі спеціальності С4 Психологія*

Київ – 2025 рік

РОЗРОБНИК: професор, доктор психологічних наук, професор кафедри психології, філософії та суспільних наук Ольга ДРОБОТ

Рецензент: доктор психологічних наук, завідувач кафедри психології, філософії та суспільних наук Олена ВЛАСЕНКО

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук Протокол № 1 від 25.08.2025

Методичні рекомендації схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 8 від 27.08.2025р.

Голова НМР ННГІ

Сергій ГУБАРЄВ

## 1. Опис навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Диференційна психологія» є теоретичною та практичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця в галузі психології.

**Мета** вивчення дисципліни: засвоїти сучасні уявлення про індивідуальні, типологічні та групові психологічні відмінності між людьми, ознайомитися з класичними та новітніми їх класифікаціями, усвідомити проблему розвитку індивідуальності як цілісного феномену, що існує в полі взаємодії біологічно-спадкових та соціально-набутих чинників.

**Завданнями** вивчення навчальної дисципліни є:

- визначення предмету диференційної психології як самостійної галуззі психологічного знання;
- ознайомлення з методами психологічних досліджень, які використовуються у диференційній психології;
- ознайомлення з індивідуальними, типологічними та груповими відмінностями, чинниками, що впливають на них та наслідками впливу;
- оволодіння методиками визначення індивідуальних відмінностей та здатності здійснювати їх диференціально-психологічний аналіз;
- формування ціннісного ставлення до індивідуальних відмінностей особистості, груп, етносів.

Під час навчання використовуються наступні форми та методи: презентації, ділові ігри, бесіди і дискусії, кейс-технології, індивідуальні практичні науково-дослідні завдання, розв'язання психологічних задач.

Віртуальне навчальне середовище, яке використовуватиметься у разі роботи в дистанційному режимі - Google Classroom.

У дистанційному режимі лекції / семінарські заняття будуть проведені за допомогою програм електронної комунікації Google Meet.

Поточна комунікація з викладачем здійснюється через Classroom та корпоративну пошту.

## 2. Тематика занять.

*(Опис лекційних та семінарських занять)*

**Тема 1. Предмет, історія становлення і основні напрями розвитку диференціальної психології.** Предмет і завдання диференційної психології. Виникнення науки про індивідуальні відмінності. Становлення концептуальних ідей, завдань, методів, напрямів диференціальної психології. Сучасний стан розвитку диференційної психології. Зв'язок диференційної психології з іншими науками.

**1.1. Предмет і завдання диференціальної психології її становлення і основні напрями розвитку.**

*Становлення концептуальних ідей, завдань, методів, напрямів диференціальної психології.*

*Сучасний стан розвитку диференційної психології.*

*Зв'язок диференційної психології з іншими науками*

**Тема 2. Принципи і методи диференціальної психології.** Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу. Методологія, методика і методи дослідження диференціальної психології. Методи теоретичного аналізу. Психогенетичні методи. Історичні методи. Тестування в диференціально-психологічних дослідженнях. Математичні методи і продуктивність їх застосування. Лонгітюдні, порівняльно-вікові та генетико-моделювальні дослідження. Канали отримання інформації про індивідуальність.

**2.1. Принципи і методи диференціальної психології.**

*Психогенетичні методи. Історичні методи. Тестування в диференціально-психологічних дослідженнях. Математичні методи і продуктивність їх застосування. Лонгітюдні, порівняльно-вікові та генетико-моделювальні дослідження. Канали отримання інформації про індивідуальність.*

**Тема 3. Вплив середовища і спадковості на людину та людина як представник біологічного виду Homo Sapiens.** Теорії про вплив середовища і спадковості. Трактують спадковості і середовища у диференціальній психології. Організм як чинник індивідуальності. Індивід як формально-динамічна характеристика особистості. Особистість – психологічний носій соціальних властивостей. Індивідуальність – інтегральна біопсихосоціальна характеристика людини. Диференціально-психофізіологічний вимір детермінації індивідуальних відмінностей. Спеціальна теорія індивідуальності.

**3.1. Вплив середовища і спадковості на людину та людина як представник біологічного виду Homo Sapiens.**

*Індивід як формально-динамічна характеристика особистості.*

*Особистість – психологічний носій соціальних властивостей. Індивідуальність – інтегральна біопсихосоціальна характеристика людини. Диференціально-психофізіологічний вимір детермінації індивідуальних відмінностей. Спеціальна теорія індивідуальності..*

**Тема 4. Темперамент як формальна інтеграційна основа індивідуальності.** Історико-психологічний аналіз трактування темпераменту. Конституційні теорії темпераменту: організмична типологія К.Сіґо; співвідношення статури, темпераменту і характеру в теорії Е.Кречмера; конституційна типологія особистості В.Шелдона. Описова теорія темпераменту Г. Хейманса і Е.Вірсми. Типологія психічних відмінностей К.-Г. Юнга. Уявлення про темперамент Г.-Ю.Айзенка. Факторні теорії темпераменту. Спеціальні типи вищої нервової діяльності за І. Павловим. Властивості нервової системи як альтернатива типу вищої нервової діяльності у теорії Теплової-Небилицина. Психологічні теорії темпераменту. Структура темпераменту в теорії В. Русалова.

**4.1. Темперамент як формальна інтеграційна основа індивідуальності.**

*Конституційні теорії темпераменту: організмична типологія К.Сіґо; Співвідношення статури, темпераменту і характеру в теорії Е.Кречмера;*

*Конституційна типологія особистості В.Шелдона. Описова теорія темпераменту Г. Хейманса і Е.Вірси.*

**Тема 5. Диференціальна психологія міжстатевих відмінностей.** Стаття у структурі індивідуальності. Теорії і концепції розвитку статевої ідентичності. Еволюційна теорія статевого диморфізму В.Геодакяна. Етологія статі. Нейроандрогенетична теорія Л.Елліса. Міжстатеві відмінності у психологічних якостях. Особливості моральної свідомості чоловіків і жінок.

**5.1. Диференціальна психологія міжстатевих відмінностей.**

*Стаття у структурі індивідуальності. Теорії і концепції розвитку статевої ідентичності.*

*Еволюційна теорія статевого диморфізму В.Геодакяна. Етологія статі. Нейроандрогенетична теорія Л.Елліса. Міжстатеві відмінності у психологічних якостях. Особливості моральної свідомості чоловіків і жінок.*

**Тема 6. Диференціація характеру. Типологічний підхід до характеру особистості.** Характер у структурі індивідуальності. Диференціально-психологічний аналіз структурних компонентів характеру: Я-система базових (генералізованих) орієнтацій. Акцентуації характеру як реакція особистості на фрустрацію. Особистісні типи. Класифікація психологічних типів за К.-Г. Юнгом. Теорія рис Г.-В.Олпорта. Факторна структура особистості. Теорія рис Г.-Ю.Айзенка. П'ятифакторна модель вивчення особистості (PPM).

**6.1. Диференціація характеру. Типологічний підхід до характеру особистості. Ідіографічний підхід до особистості.**

*Акцентуації характеру як реакція особистості на фрустрацію. Особистісні типи. Класифікація психологічних типів за К.-Г. Юнгом. Теорія рис Г.-В.Олпорта. Факторна структура особистості. Теорія рис Г.-Ю.Айзенка. П'ятифакторна модель вивчення особистості (PPM).*

**Тема 7. Диференціальна психологія здібностей, диференціальна специфіка феномену креативності** Зв'язок здібностей із їх задатками і обдарованістю. Типи інтелектуальних здібностей: конвергентні здібності; дивергентні здібності (креативність); пізнавальні стилі. Типи інтелектуальної обдарованості. Психічні механізми компетентності, таланту і мудрості як форм інтелектуальної обдарованості. Сутність креативності як особистісної властивості. Здатність до творчості, зв'язки творчості й інтелекту. Концепція взаємозв'язку креативності та інтелекту М.Воллаха і Н.Когана. Зв'язок креативності з душевними розладами і геніальністю. Розумова відсталість і деменція. Тестування здібностей особистості. Діагностування креативності.

**7.1. Диференціальна психологія здібностей, специфіка креативності.**

*Типи інтелектуальних здібностей: конвергентні здібності; дивергентні здібності (креативність). Концепція взаємозв'язку креативності та інтелекту М.Воллаха і Н.Когана. Зв'язок креативності з душевними розладами і геніальністю. Розумова відсталість і деменція.*

## **Тема 8. Соціоекономічний статус індивідуальності. Диференціальні крос-культурні дослідження рас, націй, етносів.**

Поняття соціально-економічного статусу індивідуальності у психології. Специфіка крос-культурних досліджень.

### ***11.1. Соціоекономічний статус індивідуальності. Диференціальні крос-культурні дослідження рас, націй, етносів.***

*Критерії відмінностей між соціальними групами. Вплив суспільної стратифікації на сімейне середовище. Вплив статусного рівня на інтелект. Детермінація індивідуальних відмінностей якістю життя соціальних груп. Культурні відмінності і їх вияви.*

## **3.Організація самостійної роботи студентів та інформація про індивідуальне завдання**

Завдання з навчальної дисципліни «Диференційна психологія» розробляються викладачем з дисципліни «Диференційна психологія» і передбачають тематичний перелік теоретичних та семінарських завдань до кожного заняття, перевірку мультимедійних презентацій матеріалу доповідей, використання методичного матеріалу, що відповідає тематики розділів курсу. Тематика доповідей, презентацій для виступів студентів може уточнюватися для кожного студента за його бажанням. Індивідуальні завдання є однією з форм організації навчання у вузі, яке має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти одержують в процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальна робота здобувачів вищої освіти під керівництвом викладача з дисципліни «Диференційна психологія» здійснюється протягом семестру у формі: вивчення літературних джерел, рекомендованих для опанування тем і проблем та підготовки доповідей, презентацій за ними; вивчення методичного матеріалу щодо наданої тематики, вирішення практичних завдань з використанням психодіагностичних методик. Завдання для індивідуальної роботи студента: виступи з науковими доповідями, участь у конференціях; написання тематичних оповідань, підбір відео та аудіо матеріалів із розділів навчальної дисципліни; підбір матеріалів і створення презентації з відповідної теми дисципліни.

***Критерії оцінювання для кожного виду робіт*** (розподіл за змістом завдань).

### ***Денна форма навчання:***

А) одне теоретичне питання у вигляді усної доповіді з презентацією ((обов'язково очно доповісти, загрузити у класрум тільки файл з презентацію). 10 балів

Б) виконати п'ять практичних методик (Методики\_індивідуальних та типологічних відмінностей) 20 балів (по 4 б.кожна). Загальний висновок з індивідуальних та типологічних відмінностей (5 балів). 25 балів

В) Реферат на тему усної доповіді-презентації завантажується у класрум на перевірку у відповідну дату. 15 балів

Г) Робота на семінарах. (по завданням кожного семінарського заняття враховуються усні відповіді слухачів доповідей\презентацій на поставлені питання, дві правильні=1бал. Загалом, додатково можна отримати 10 балів.

#### ***Заочна форма навчання:***

А) одне теоретичне питання у вигляді доповіді з презентацією ((обов'язково очно доповісти, загрузити у класрум (без усної доповіді - знижується оцінка на 5 балів) тільки файл з презентацію). 20 балів.

Б) виконати п'ять практичних методик з висновком (Методики\_індивідуальних та типологічних відмінностей) 25 балів (по 5 б.кожна). Загальний висновок з індивідуальних та типологічних відмінностей (5 балів). 30 балів

В) Робота на семінарах. По завданням кожного семінарського заняття враховуються відповіді слухачів доповідей\презентацій на поставлені питання, одна правильна=1бал. Загалом, додатково можна отримати 10 балів

***Оцінювання результатів поточної роботи*** (завдань, що виконуються на семінарських заняттях, результати самостійної роботи здобувачів) проводити за критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

#### **Критерії оцінювання завдань:**

| <b>Критерій</b>                                                                                                                                                                               | <b>100%</b>       | <b>80%</b>         | <b>60%</b>        | <b>40%</b>        | <b>0%</b>  |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|--------------------|-------------------|-------------------|------------|
| <b>Факт виконання завдання:</b> вчасність, повнота (змістовність, ґрунтовність),                                                                                                              | Повністю і вчасно | Повністю/вчасно    | Повністю/невчасно | Частково/невчасно | Невиконано |
| <b>Відповідність вимогам:</b> різноманітність джерел, здатність оперувати фактами і відомостями, аналізувати, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, робити узагальнення, формулювати висновки | Без зауважень     | Несуттєві недоліки | Суттєві помилки   | Суттєві помилки   |            |

#### **Опис завдань**

##### **А Теоретичні питання**

Кожен студент обирає одну тему зі списку тем (*обрані теми не збігаються*),

-обрану тему виконує у вигляді *усної доповіді + презентація* (8-10 слайдів) загрузає у класрум тільки презентацію у відповідне завдання без дати і доповідає офлайн\онлайн. (*Останній слайд* – для слухачів готується 5 питань з тематики для обговорення. Джерела на *передостанньому слайді* у вигляді назви і посилання яке можна передивитися!!!)

##### **В \_ Реферат на тему усної доповіді-презентації**

-*реферат на тему доповіді* завантажується у класрум на перевірку у відповідну дату. (*Оформлення ворд-файлу реферату*: титульний лист, зміст зі сторінками, текст відповідно змісту з посиланнями на джерела у [///]. Далі висновки, список використаних джерел (джерела оформлюються списком за

стандартом 2015 року. Посилання на них додавати не обов'язково!). Загальний обсяг реферату від 20 до 25 сторінок.

**Теми для презентацій, доповідей, рефератів (самостійної роботи,  
індивідуальних завдань)**

1. Вплив експериментальної психології, біології, фізіології та інших наук на диференціальну психологію
2. Генетична теорія типів темпераменту К. Конрада
3. Фізіогноміка у диференціальній психології, особливості вимірювання обличчя та форми рук, використання на практиці.
4. Темперамент та Конституційна типологія особистості В. Шелдона
5. Типологія Шострома та індивідуальні відмінності в теорії рис Г. Олпорта
6. Исследование характерологических индивидуальных различий в теории черт. (16-факторный опросник Р. Кеттелла).
7. Психогенетика та проблема співвідношення психічних властивостей батьків і дітей
8. Розподіл індивідуальних відмінностей у нормі, патології
9. Експериментальне дослідження емоційності
10. Індивідуальні аспекти емоційної взаємодії: вразливість, емоційна лабільність – ригідність, емоційну стійкість – імпульсивність
11. Екзистенціальна психологія Р. Лейнг і И. Ялома\_типологія.
12. Концепція взаємозв'язку креативності та інтелекту М. Воллаха і Н. Когана
13. Зв'язок креативності з душевними розладами і геніальністю, розумова неповноцінність та геніальність
14. Структура характеру (фізична динаміка структури хар-ра) за А.Лоуеном
15. Методи визначення характеру по почерку (Северин, Камилло, Лафатер, інш.).
16. Аналітична психологія К.Г. Юнга, психологічні типи характеру
17. Психологический портрет в разработке Д. Кейрси
18. Класифікація типів особистості О.Ф. Лазурського
19. Інтелектуальна діяльність у зрілому та похилому віці.
20. Функціональна специфічність вікових змін.
21. Поняття психологічного подолання (coping strategies), його варіації, сфери та класифікації психологічного подолання.
22. Стиль людини як спосіб взаємодії зі світом, поняття індивідуального стилю
23. Дослідження темпераменту у працях І.Канта та І. Павлова
24. Людська природа і характер, типологія соціальних характерів за Е. Фроммом.
25. Індивідуальний стиль діяльності.
26. Типологія психопатій характеру за П.Б. Ганнушкіним.
27. Нейроандрогенетична теорія Л. Еліса (диференціація статі) та дослідження статі В.А. Геодакяна (диференціація статі).
28. Диференціація типів темпераменту за Цукановим Б.Й.
29. Співвідношення понять "норма", "патологія" і "акцентуація характеру" та «погранична неповноцінність»
30. Вік та особистісні властивості.

31. Застосування історичних методів в диференційній психології.
32. Застосування історичних методів, близнюкового методу в диференційній психології.

*Б \_виконати п'ять практичних методик з висновком (Методики\_індивідуальних та типологічних відмінностей)*

Опис завдань Практичні завдання

-Виконати методики, представити скорочено результати, зробити загальний висновок з індивідуальних та типологічних відмінностей, надати рекомендації.  
(мінімально зробити по 1-ї методики з 5-х тематичних напрямків).

(Приклад виконання \_додатки А,Б)

*Оформлення результатів* наступне:

- титульний лист, далі - обов'язково зазначаємо наступні підпункти:
- назва методики, автор, мета методики, опис-дані про респондента.
- інструкція до досліджуваного,
- виконання(результати) методики у вигляді представлення відповідей на питання (*наприклад*, це може бути таблиця відповідей\ номер питання та позначка відповіді та інш (1-так\1-+\1-ні)),
- висновки: результати дослідження, аналіз результатів, практичні рекомендації.

(Кожну методику: загальний обсяг від 2 до 4 сторінок, можна завантажувати окремими файлами, або одним файлом)

-Загальний висновок завантажити окремим файлом

**Методики\_індивідуальних та типологічних відмінностей**

1. Типи темпераменту за Стреляу та Лазурський
2. Лічко О.Е. Типи психопатій і акцентуацій характеру\ Акцентуації характеру Леонгард-Шмишика
3. 16-факторный опросник Р. Кеттелла
4. Опросник Кейрсі-Бригс, що виявляє соціальний тип людини, його буквенний код. Наприклад - ENFP или ISTJ) оновлений Майерс-Бриггс
5. Опитувальник «Визначення гендерної ролі» С.Бем \ Методика «Визначення гендерної ідентичності» Л.Б. Шнейдера

**4.Технічне та програмне забезпечення (обладнання).**

Кожному здобувачу потрібно доєднатися до навчального середовища Google Classroom, оскільки там розміщуються навчальні матеріали, проводиться тестування, ведеться журнал оцінювання навчальних досягнень, є можливість для листування з викладачем. У режимі онлайн, змішаного навчання - вивчення курсу додатково передбачає приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми Google Meet (для занять у режимі відеоконференцій). У цьому випадку здобувач має самостійно потурбуватися про якість доступу до інтернету. Для роботи в дистанційному форматі потрібні ноутбук / персональний комп'ютер / мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для: комунікації та опитувань, виконання домашніх завдань, виконання завдань

самостійної роботи, проходження тестування (поточний, підсумковий контроль) тощо.

### 5.Значення оцінки

| Оцінка за шкалою ЄКТС | Оцінка за стобальною шкалою | Оцінка за національною шкалою | Значення оцінки                                                                                                                          |
|-----------------------|-----------------------------|-------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| A                     | 90-100                      | відмінно                      | Відмінно-відмінний рівень знань (умінь) В межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками                                |
| B                     | 80-89                       | добре                         | Дуже добре -рівень знань достатньо високий (умінь) В межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок                         |
| C                     | 75-79                       | добре                         | Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) 3 незначною кількістю помилок                                                               |
| D                     | 69-74                       | задовільно                    | Задовільно -посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності |
| E                     | 60-68                       | задовільно                    | Достатньо мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)                                                                            |
| FX                    | 30-59                       | незадовільно                  | Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки                                                              |
| F                     | 1-29                        | незадовільно                  | Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота вивченням курсу 3 повторним                                                            |

## 9. Рекомендовані джерела інформації

### Основні

1. Диференційна психологія. Видання 2-ге, перероблене і доповнене: підручник/ за загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. Київ: «Видавництво Людмила». 2023. 572 с.

2. Дробот О.В. Типологічні характеристики індивідуальних стилів медіакомунікації в юнацькому віці. *Збірник наукових праць «Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія»*. – К.: НАУ– 2021. Вип. 18 (1). С. 117 – 126.

3. Дробот О.В. Прояви вікових та індивідуально-психологічних якостей операторів контактного центру у професійної діяльності. *Психологія та соціальна робота*. Одеса. «Астропринт». 2021. Вип. 1 (53). С. 57-72

4. Мазяр О.В. Диференціальна психологія : модульний курс : навчальний посібник / Олег Васильович Мазяр. К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 288 с.

5. Максименко С.Д., Піроженко Т.О., Пророк Н.В., Папуча М.В. Психологічний портрет особистості дитини:вікові періоди Київ: “Видавництво Людмила”. 2021. 104 с.

6. Максименко С.Д., Яланська С.П. Генетико-креативний підхід: діяльнісне опосередкування особистісного розвитку: монографія. Київ: “Видавництво Людмила”, 2021. 508 с.

#### *Додаткові*

1. Дробот О.В., Дорошенко А.В. Психологічна готовність жінок до материнства в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. Том 35 (74) № 5. 2024. С. 13 – 20.

2. Дробот О.В. Пушкар О.А. Особливості біологічної та соціальної детермінації когнітивного стилю особистості. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. Том 35 (74) № 4. 2024. С. 1 – 7.

3. Дробот О.В. Теоретичні основи дослідження гендерних проявів тривожності у осіб юнацького віку. The 3<sup>rd</sup> International scientific and practical conference — Topical issues of modern science, society and education (October 3-5, 2021) SPC — Sciconf.com.ua, Kharkiv, Ukraine. 2021. С. 620 – 623.

4. Копилова С.В. Дробот О.В. Адаптивна функція самоактуалізації особистості та її порушення у підлітковому віці. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. Том 36 (75) № 2. 2025. С. 168 – 175.

5. Максименко С.Д., Ірхін Ю.Б., Деркач Л.М., Марусинець М.М., Касинець М.М. Психологічна організація модульного формування когнітивних здібностей: генетико-креативний підхід. Психологічна організація модульного формування когнітивних здібностей: генетико-креативний підхід: навчальний посібник. Том 1. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 384 с.

6. Maksimenko S.D. Kokun O.M. Features of the components of students' psychophysiological readiness to work as teachers, Idōkan Poland Association “IDO MOVEMENT FOR CULTURE. Journal of Martial Arts Anthropology”, Vol. 21, no. 2 (2021), pp. 11–18

7. Туриніна О. Л. Диференціальна психологія / О. Л. Туриніна, Є. О. Варлакова. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 136 с

#### *Інформаційні ресурси*

1. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім.В.І.Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Інститут психології імені Г.С. Костюка. Національної Академії педагогічних наук України. Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute/>

3. Студентська бібліотека «Читалка» Режим доступу. <http://chitalka.net.ua/>

4. Перелік валідних методів психологічної діагностики, які можуть використовуватися для проведення психологічної діагностики та оцінки якості психологічної допомоги (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-24#Text> ).

#### **Питання до екзамену \_**

1. Індивідуальні відмінності в ранніх психологічних теоріях, виникнення диференціальної психології.

2. Предмет, задачі та методи диференційної психології. Вплив експериментальної психології, біології, фізіології та інших наук на диференціальну психологію.

3. Рівні індивідуальності з точки зору дослідження індивідуально-психологічних відмінностей.
4. Індивідуальні, типологічні та групові відмінності як предмет диференційної психології.
5. Індивідуальні відмінності в сприйнятті, пам'яті, мисленні, уяві.
6. Математична статистика та розвиток статистичного методу, рівні статистичного значення, кореляція.
7. Тестування в психології та напрямки розвитку диференційної психології, об'єкт, предмет, задачі.
8. Розподіл індивідуальних відмінностей у нормі, патології
9. Вимірювання ступеню мінливості, стандартне відхилення, універсальність індивідуальних відмінностей.
10. Природа наслідування, характер оточуючого середовища.
11. Взаємодія спадковості та оточуючого середовища.
12. Індивідуальні аспекти емоційної взаємодії: вразливість, емоційна лабільність – ригідність, емоційну стійкість – імпульсивність.
13. Експериментальне дослідження емоційності.
14. Стиль людини як спосіб взаємодії зі світом, поняття індивідуального стилю.
15. Поняття психологічного подолання (coping strategies), його варіації.
16. Сфери та класифікації психологічного подолання.
17. Дослідження нормативів поведінки, що розвивається, структурні та функціональні характеристики.
18. Дослідження структурних факторів в розвитку поведінки.
19. Вимірювання здібностей.
20. Дослідження впливу досвіду на поведінку.
21. Статистичний аналіз сімейної схожості та відмінності.
22. Психогенетика та проблема співвідношення психічних властивостей батьків і дітей.
23. Конституціональна будова тіла.
24. Зв'язок між будовою тіла і темпераментом.
25. Будова тіла та патологічні стани. Фізіологічні фактори.
26. Акцентуації характеру і темпераменту за Леонгардом, Лічко, Ганушкіним.
27. Темперамент як формальна інтеграційна основа індивідуальності.
28. Уявлення про темперамент Г.-Ю. Айзенка як систему координат.
29. Аналітична типологія К.Г. Юнга - типологічний підхід до характеру особистості, Кейерсі, Бригс, Майерс як функціональна типологія психіки.
30. Методи дослідження фізіологічних факторів, сенсорні обмеження: зір, слух. Анатомічні вимірювання: розмір та форма тіла, обличчя та форма руки.
31. Теоретичні та практичні умови виникнення конституціональних типологій.
32. Типологія Кречмера: пікнік, атлетік, лептосомік (астенік) та диспластик. Циклоїдний та шизоїдний тип темпераменту.
33. Типологія Шелдона: ендоморфний склад тіла, мезоморфний, екторморфний. Вісцеротонічний тип темпераменту, соматотонічний та церебротонічний.
34. Психологія характеру в працях Лазурського. Ендо та Екзо психика.
35. Типологія характеру Г. Хейманса – Р. ЛеСенна

36. Досвід, тренування та тестові помилки.
37. Зв'язок досвіду та індивідуальних відмінностей.
38. Дослідження дитячих шкіл: емоційна та мотиваційна прилаштованість.
39. Навчання у школі та розумові здібності: зарубіжний і втчизняний досвід.
40. Спеціальні здібності.
41. Інтелектуальний розвиток, тести IQ, загальна характеристика.
42. Вікові відмінності і життєвий досвід особистості.
43. Хронологія розвитку поведінки індивіду в залежності від віку.
44. Психофізілогічні аспекти вікових відмінностей. Селективні фактори та фоновий досвід.
45. Перетворювання психологічних даних з віком.
46. Поняття інтелекту. Постійність, передбачення, нестабільність IQ.
47. IQ раннього віку; фактори, які впливають на стабільність результатів тестів прогнозування;
48. Інтелектуальна діяльність у зрілому віці: загальний віковий графік розумових здібностей, функціональна специфічність вікових змін, вік та творчі досягнення.
49. Вік та особистісні властивості.
50. Теорія і методологія структури рис.
51. Підходи до мінливості рис особистості.
52. Факторний аналіз. Адаптований факторний аналіз та його різновидності.
53. Батарей тестів на індивідуальні здібності.
54. Умови, які впливають на систему особистісних рис. Загальні та індивідуальні риси.
55. Проблема статевих відмінностей у диференційній психології.
56. Поняття статі і гендеру. Традиційна система диференціації статевих ролей і пов'язаних з ними стереотипів маскулинності – фемінності.
57. Процес психосексуального розвитку або гендерна соціалізація
58. Культурне середовище як агент статевої диференціації.
59. Тести на маскулінність та фемінність.
60. Сучасні соціальні стереотипи, біологічні і культурні фактори розвитку особистості.
61. Моторні навички, перцептивні процеси, вербальні функції, пам'ять у процесі формування особистості.
62. Статеві відмінності у спеціальних здібностях.
63. Особливості емоціональної сфери та статеві відмінності.
64. Професійні групові відмінності, гуманітарна та технічна сфера розвитку.
65. Соціально-економічний статус та інтелект.
66. Сільські, міські та інші регіональні відмінності формування особистості.
67. Специфіка групових відмінностей: раса, етнос, нація, народ.
68. Індивід як представник різних соціальних груп, психологічні особливості формування особистості.
69. Розумова неповноцінність, критерії та ступені тяжкості розумової неповноцінності.
70. Співвідношення понять "норма", "патологія" і "акцентуація характеру" та «погранична неповноцінність»
- 71.

72. Ендогенна та екзогенна розумова неповноцінність, фізичні характеристики, психологічні характеристики.
73. Задатки як складова здібностей, прояв у сензитивних періодах.
74. Типи інтелектуальних здібностей
75. Зв'язок здібностей із їх задатками і обдарованістю
76. Поняття таланту та обдарованості, умови розвитку.
77. Талант як реалізація екстраординарних можливостей особистості.
78. Обдарована дитини та її розвиток.
79. Мудрість як форма інтелектуальної зрілості
80. Зв'язок креативності з душевними розладами і геніальністю.
81. Теорії геніальності, методи вивчення геніальності. Характеристики видатних людей.
82. Исследование характерологических индивидуальных различий в теории черт. (16-факторный опросник Р. Кеттелла).
83. Психогенетика та проблема співвідношення психічних властивостей батьків і дітей
84. Застосування історичних методів, близнюкового методу в диференційній психології.
85. Типи темпераменту за Г. Айзкенком, Я. Стреляу, В. Лазурським-методики
86. Лічко О.Е. Типи психопатій і акцентуацій характеру- методика
87. Акцентуації характеру Леонгард-Шмишика - методика
88. Опитувальник «Визначення гендерної ролі» С.Бем
89. Методика «Визначення гендерної ідентичності» Л.Б. Шнейдера
90. Тест-Структурний інтелект Амтхауєра, мета, опис визначення здібностей.

## ДОДАТКИ

Додаток А

### Приклад 1 \_ виконання методики

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського

Навчально-науковий гуманітарний інститут  
Спеціальність 053 Психологія  
Кафедра психології, філософії та суспільних наук

### Методика

«Назва.....» Дж. Роттер

(адаптація\_\_\_\_\_)

Виконала:

Студент\ка групи \_\_\_\_\_

ПІБ студента\ки

Викладач:

Дробот Ольга Вячеславівна

**Назва:** *Методика «Дослідження локусу контролю»*

**Автор:** Дж. Роттер

**Адаптація:** В. Ядова

**Мета:** дослідження локусу контролю (стійкої особистісної характеристики, що відображає здатність людини пояснювати події зовнішнім факторам – екстернальний локус контролю, або внутрішніми факторами – інтернальний локус контролю) особистості.

**Досліджуваний:** Марина (19 років, стать-ж, професія: студент-майбутній психолог

**Інструкція:** досліджуваному необхідно прочитати кожне судження в парі та вирішити, з яким він згоден у більшій мірі та позначити його у колонці.

*(перелік суджень у парах додається)*

.....

.....

### Проходження методики

#### *Бланк відповідей*

| №   | А | Б | №   | А | Б | №   | А | Б |
|-----|---|---|-----|---|---|-----|---|---|
| 1.  | + |   | 13. | + |   | 25. |   | + |
| 2.  |   | + | 14. |   | + | 26. |   | + |
| 3.  | + |   | 15. | + |   | 27. | + |   |
| 4.  |   | + | 16. |   | + | 28. | + |   |
| 5.  | + |   | 17. |   | + | 29. |   | + |
| 6.  |   | + | 18. |   | + |     |   |   |
| 7.  | + |   | 19. | + |   |     |   |   |
| 8.  |   | + | 20. | + |   |     |   |   |
| 9.  |   | + | 21. | + |   |     |   |   |
| 10. |   | + | 22. | + |   |     |   |   |
| 11. | + |   | 23. |   | + |     |   |   |
| 12. | + |   | 24. |   | + |     |   |   |

### Обробка результатів.

*Ключ для обробки результатів:*

Екстернальний локус контролю – 2А, 3Б, 4Б, 5Б, 6А, 7А, 9А, 10Б, 11Б, 12Б, 13Б, 15Б, 16А, 17А, 18А, 20А, 21А, 22Б, 23А, 25А, 26Б, 28Б, 29Б.

Інтернальний локус контролю – все інше, окрім 1АБ, 8АБ, 14АБ, 19АБ, 24АБ, 27АБ, які не означають нічого.

Про спрямованість локусу контролю слід судити щодо відносного перевищення результатів кількості балів одного показника над іншим.

### ***Обробка результатів:***

Екстернальний локус контролю – 7 балів

Інтернальний локус контролю – 15 балів,

***Інтерпритація (для експериментатора-психолога):*** Екстернальний локус контролю, Інтернальний локус контролю:

.....

.....

### **Висновки**

#### ***1.Отримані результати:***

Екстернальний локус контролю – 7 балів

Інтернальний локус контролю – 15 балів, що свідчить про переважання цього показника в житті досліджуваного

#### ***2.Аналіз результатів.***

У ході проведеного дослідження було з'ясовано, що у досліджуваного переважає інтернальний, тобто внутрішній, локус контролю. Відповідно до інструкції щодо обробки результатів ми маємо:

Інтернали мають більше переконані у не випадковості їх успіхів чи невдач, які від компетентності, цілеспрямованості, рівня здібностей і є закономірним результатом цілеспрямованої діяльності та самодіяльності. У структуруванні процесу цілеутворення та його стратегій провідною мотивацією для інтерналів є пошук его-ідентичності, незалежно по відношенню до екстравертованості або інтровертованості. Інтернали мають ширші тимчасові перспективи, що охоплюють значну кількість подій як майбутнього, так і минулого. При цьому їх поведінка спрямована на послідовне досягнення успіху шляхом розвитку навичок і більш глибокої обробки інформації, постановки завдань, що зростають за своєю складністю. Потреба у досягненні, таким чином, має тенденцію до підвищення, пов'язану зі збільшенням значень тривожності, що є передумовою для можливої більшої фрустрованості та меншої стресостійкості у випадках серйозних невдач. Проте загалом, ззовні інтернали справляють враження досить упевнених у собі людей.

Для екстерналів властиво зовні спрямована захисна поведінка, як атрибуція ситуації вони вважають за краще мати шанс на успіх. У загальному плані це вказує на те, що будь-яка ситуація екстерналу бажана як зовні стимульована, причому у випадках успіху відбувається

демонстрація здібностей. Екстернал переконаний, що його невдачі є результатом невдачі, випадковості, негативний вплив інших людей. Схвалення та підтримка таким людям дуже необхідні, інакше вони працюють дедалі гірше. Однак особливої вдячності за співчуття від екстерналів годі чекати.

Отже, можна зробити висновок, що у досліджуваного переважає інтернальний локус контролю, що свідчить про цілеспрямованість особистості, приписування відповідальності собі за власний успіх чи невдачі, загальну спрямованість на самостійність. Проте, наявний також показник екстернальності особистості, що може частково проявлятися у життєдіяльності досліджуваного, як пошук схвалення і підтримки та певна необхідність у стимулюванні до дій ззовні.

*3.Рекомендації досліджуваному (респонденту):*

.....  
.....

**Приклад 2 \_ виконання методики**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського

Навчально-науковий гуманітарний інститут  
Спеціальність 053 Психологія  
Кафедра психології, філософії та суспільних наук

**Методика**

**«Назва.....» Т. Елерса**

*(адаптована \_\_\_\_\_)*

виконав

студент\ки 3-го курсу

група \_\_\_\_\_

Іванов І.І.

Перевірив

Викладач:

Дробот Ольга Вячеславівна

## Методика “Оцінки мотивації до уникнення невдачі”

Автор(и): Т. Елерс, М. Котик(адаптовано)

Мета: визначення рівня мотивації до уникнення невдач

*Інструкція до досліджуваного: “Пропонуємо вам список слів: 30 колонок по три слова. У кожному рядку виберіть тільки одне з трьох слів, яке найточніше Вас характеризує, і позначте його”.*

Досліджуваний: ПІБ: Іванова І.І., Дата: 10.02.24

Вік: 19

Стать: Ж,

професія: студентка-майбутній психолог

### Проведення методики:

#### 1. Бланк відповідей

| 1                         | 2                      | 3                      | +/- |
|---------------------------|------------------------|------------------------|-----|
| 1. Сміливий               | <b>пильний</b>         | заповзятливий          | +   |
| 2. Лагідний               | нерішучий              | <b>впертий</b>         |     |
| 3. Обережний              | рішучий                | <b>песимістичний</b>   | +   |
| 4. <b>Непостійний</b>     | безцеремонний          | уважний                |     |
| 5. Нерозумний             | <b>боягузливий</b>     | нерозважливий          | +   |
| 6. Спритний               | <b>жвавий</b>          | передбачливий          |     |
| 7. Холоднокровний         | <b>поміrkований</b>    | завзятий               | +   |
| 8. Стрімкий               | легковажний            | <b>полохливий</b>      | +   |
| 9. Нерозважливий          | манірний               | <b>непередбачливий</b> |     |
| 10. Оптимістичний         | <b>добросовісний</b>   | уважний                | +   |
| 11. Меланхолійний         | невпевнений            | <b>нестійкий</b>       |     |
| 12. Боягузливий           | недбалий               | <b>схвильований</b>    | +   |
| 13. <b>Нерозважливий</b>  | тихий                  | полохливий             |     |
| 14. Уважний               | <b>нерозумний</b>      | сміливий               |     |
| 15. Розсудливий           | <b>швидкий</b>         | мужний                 |     |
| 16. <b>Заповзятливий</b>  | обережний              | передбачливий          |     |
| 17. Схвильований          | <b>розсіяний</b>       | нерішучий              |     |
| 18. Малодушний            | <b>необережний</b>     | безцеремонний          |     |
| 19. Лякливий              | нерішучий              | <b>нервовий</b>        |     |
| 20. <b>Відповідальний</b> | відданий               | авантюрний             | +   |
| 21. Передбачливий         | <b>жвавий</b>          | відчайдушний           |     |
| 22. Приборканий           | <b>байдужий</b>        | недбалий               |     |
| 23. Обережний             | <b>безтурботний</b>    | терплячий              |     |
| 24. Розумний              | <b>турботливий</b>     | хоробрий               | +   |
| 25. Завбачливий           | безстрашний            | <b>добросовісний</b>   |     |
| 26. <b>Поспішний</b>      | лякливий               | безтурботний           |     |
| 27. <b>Розсіяний</b>      | нерозважливий          | песимістичний          |     |
| 28. Обачний               | розсудливий            | <b>заповзятливий</b>   |     |
| 29. Тихий                 | <b>неорганізований</b> | боязкий                |     |
| 30. Оптимістичний         | пильний                | <b>безтурботний</b>    |     |

#### 2. Результати, опис та їх обробка

Ви отримуєте один бал за вибір, наведений у ключі (перша цифра перед ризикою означає номер рядка, друга цифра після ризику — номер стовпчика, в якому потрібне слово. За інший вибір бал не зараховується.

Ключ підрахунку:

1/2; 2/1; 2/2; 3/1; 3/3; 4/3; 5/2; 6/3; 7/2; 7/3; 8/3; 9/1; 9/2; 10/2; 11/1; 11/2; 12/1; 12/3; 13/2; 13/3; 14/1; 15/1; 16/2; 16/3; 17/3; 18/1; 19/1; 19/2; 20/1; 20/2; 21/1; 22/1; 23/1; 23/3; 24/1; 24/2; 25/1; 26/2; 27/3; 28/1; 28/2; 29/1; 29/3; 30/2.

Отриманий бал: 9.

*Опис результатів методики.*

*Інструкція: Від 2 до 10 балів: низька мотивація до самозахисту; від 11 до 16 балів — середній рівень мотивації; від 17 до 20 балів — високий рівень мотивації; понад 20 балів — надто високий рівень мотивації до уникнення невдач, самозахисту.*

### **3. Висновок**

1. За результатами дослідження респондентка отримала 9 балів, що може свідчити про те, що вона має низьку мотивацію до самозахисту та уникнення невдач.

2. Загалом, у повсякденній життєдіяльності респондентки це може виражатися у тому, що вона не боїться ризикованих та складних завдань, і вмотивована братися за їх вирішення навіть якщо в перспективі вони можуть не вирішитися, як через саму складність задачі, так і через нестачу власних можливостей.

У тенденції, низька мотивація до уникнення невдач може бути як позитивною, так і негативною. З одного боку, респондентка не боїться труднощів та ризикованих, можливо навіть контроверсійних завдань, що є доволі перспективним ґрунтом до успіху в навчальній чи виробничій сфері, є передпосилкою до експериментаторства; але з іншого боку - іноді це може привести до відсутності відчуття кордонів власних можливостей, що може привести до такої невдачі, яка може надто сильно сказатися на загальній мотивації респондентки та можливо навіть її моральним станом.

3. Тому респондентові можна порекомендувати більш відповідальне відноситися до виникнення можливих невдач у діяльності; наприклад заздалегідь планувати певні деталі та хід роботи, щоб мати можливість уникнути хоча б найбільших з них.